

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Jaarbericht Duurzaam Beleggen 2019

Inhoudsopgave

Duurzaam beleggen voor uw pensioen..... 2

Een leefbare wereld 8

Wij stellen grenzen 18

Rendement 25

Duurzaam beleggen voor uw pensioen

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Duurzaam beleggen voor uw pensioen

Voorwoord

Een goed en betaalbaar pensioen is niks waard in een wereld die niet leefbaar is. PFZW belegt daarom duurzaam. Dat wil zeggen: met zorg voor mens, maatschappij en milieu. Er is ook een puur zakelijke reden om dat te doen. Wij zijn ervan overtuigd dat ondernemingen en sectoren die fatsoenlijk met mensen en het milieu omgaan, uiteindelijk de beste overlevingskansen hebben en vaak de best geleide bedrijven zijn. Dat vertaalt zich op termijn ook in goede financiële resultaten. Zo zorgen we voor financieel rendement én maatschappelijk rendement. Die kunnen prima hand in hand gaan. En dat is belangrijk, want we beleggen met als doel u een zo goed mogelijk pensioen te kunnen bieden.

Duurzaam beleggen is daarom nadrukkelijk verankerd in ons beleggingsbeleid. In ons [Integraal beleid en instrumentarium Verantwoord Beleggen](#) beschrijven we in meer detail wat we willen bereiken met verantwoord beleggen, welke instrumenten we hiervoor inzetten en waarom.

Peter Borgdorff
Directeur PFZW

Tijdslijn

Maart 2019

PFZW vergroot beleggingen in de zorg met extra belegging in Gilde Healthcare. [Lees meer >](#)

April 2019

PFZW investeert in revolutionaire groene energietechnologie. [Lees meer >](#)

Mei 2019

PFZW belegt in de eerste groene staatsobligatie van de Nederlandse overheid. [Lees meer >](#)

Juli 2019

PFZW ondertekent klimaatakkoord. [Lees meer >](#)

Oktober 2019

In gesprek met slachtoffers mijnramp Brazilië

In januari 2019 kwamen er 256 mensen om het leven bij een mijnbouwongeluk bij Vale in Brazilië. Als aandeelhouder van Vale voelen én nemen wij de verantwoordelijkheid om Vale aan te spreken op haar beleid en gedrag. In oktober 2019 ging onze uitvoeringsorganisatie daarom namens ons in gesprek met een delegatie uit Brazilië, waaronder slachtoffers van de ramp.

PFZW weer in top-3 Benchmark VBDO

In oktober werd de jaarlijkse benchmark Verantwoord beleggen door Nederlandse pensioenfondsen 2019 gepubliceerd. PFZW bekleedt met de derde plaats een leidende positie. Net als in voorgaande jaren wordt PFZW gezien als belangrijke schakel in de verdere ontwikkeling van verantwoord beleggen. Het is goed om ons te realiseren dat aan de top komen, hard werken is – en aan de top blijven nog meer. PFZW weet dat als geen ander (11 jaar op nr. 1, vorig jaar nr. 2, nu nr. 3). De wereld staat niet stil en dat doet PFZW ook niet. De komende jaren bieden veel uitdagingen, bijvoorbeeld rondom SDG's, 'sustainable finance' en de implementatie van de OESO-richtlijnen. Ook is het goed om de dingen in perspectief te blijven zien: benchmarking is nuttig, maar duurzaam beleggen is natuurlijk geen wedstrijd. We zijn dan ook blij dat duurzaam beleggen steeds breder wordt gedragen door de Nederlandse pensioenfondsen, en dat de mate van duurzaamheid elk jaar toeneemt in de benchmark.

December 2019

In gesprek met de Tweede Kamer over CO2-beprijzing. [Lees meer >](#)

Strijden voor het klimaat: zelfde doel, andere route – In gesprek met Fossiel vrij. [Lees meer >](#)

Beleggen in Oplossingen

Totaal belegd vermogen: **€ 238,4 miljard**

Doel: **minimaal € 20 miljard belegd in oplossingen in 2020**

€ 17,3 miljard van €20 miljard

Nieuw in 2019: **€ 3,5 miljard**

	Aandachtsgebied	Euro's belegd	Nieuw in 2019	Impact over 2018
	Klimaat en milieu	8,4 miljard	1,1 miljard	De vermeden CO ₂ - uitstoot staat gelijk aan de gemiddelde CO ₂ - uitstoot van meer dan 290.000 huishoudens per jaar
	Water	1,8 miljard	0,6 miljard	Het aantal liter gezuiverd water staat gelijk aan gemiddeld 11,8 miljard keer douchen
	Voedsel	3,0 miljard	0,6 miljard	2000 vrachtwagens gevuld met voedsel
	Gezondheid	3,9 miljard	1,2 miljard	14,9 miljoen minder ziekte dagen
	Overig	0,2 miljard		
	ESG-integratie	Doel: CO ₂ - voetafdruk van de beleggingsportefeuille gehalveerd in 2020 Nulmeting op 31-12-2014 in de aandelenportefeuille: relatieve CO ₂ -voetafdruk = 339 ton CO ₂ per miljoen dollar bedrijfsomzet. Op 31-12-2019 is de relatieve CO ₂ voetafdruk = 203 ton CO ₂ . 40,5% minder		
	Engagement	Dialogoog gevoerd met 118 ondernemingen en 5 marktpartijen • 18 resultaten bij ondernemingen • 0 resultaten bij marktpartijen		
	Stemmen	Op 4.220 aandeelhoudersvergaderingen gestemd 45.171 uitgebrachte stemmen		
	Juridische procedures	€957.167,41 aan beleggingsverlies is verhaald door juridische procedures		
	Uitsluitingen	124 ondernemingen en staatsobligaties van 13 landen		

Hoe wij georganiseerd zijn

PFZW is hét pensioenfonds van, voor en door de sector zorg en welzijn. Werknemers, werkgevers en sociale partners zorgen bij PFZW samen voor een goed collectief pensioen in een leefbare wereld.

We zijn een stichting zonder winstoogmerk. Wij zijn opgericht door de sociale partners uit de sector zorg en welzijn. PFZW heeft een Pensioenraad, een bestuur met verschillende commissies en een bestuursbureau.

Onze organisatie

Het [bestuur](#) bestaat uit vertegenwoordigers van werknemers- en werkgeversorganisaties en een vertegenwoordiger van gepensioneerden. Het bestuur van Pensioenfonds Zorg en Welzijn laat zich ondersteunen door het [bestuursbureau](#). Bijvoorbeeld bij beleidsvorming en de uitbesteding aan uitvoeringsorganisatie PGGM.

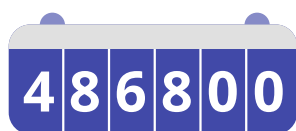
Totaal belegd vermogen

Totaal bedrag aan uitgekeerde pensioenen

Totaal aantal uitgekeerde pensioenen

Aantal deelnemers

De [Pensioenraad](#) is een belangrijk orgaan binnen PFZW. Het bestuur legt verantwoording af aan de pensioenraad, die de deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers vertegenwoordigt.

De [commissies](#) houden toezicht op en ondersteunen het bestuur. Zij houden zich onder meer bezig met auditing, investments en de pensioenregeling. Daarnaast is er een commissie van beroep en een commissie van bezwaar.

Het bestuur benoemt de [raad van toezicht](#). Deze raad bestaat uit drie onafhankelijke leden en houdt toezicht op het beleid van het bestuur en de gang van zaken bij het pensioenfonds.

Hoe wij de uitvoering van ons beleid sturen

Wij hebben duidelijke interne controles (checks and balances) die ons in staat stellen de uitvoering van ons beleid aan en bij te sturen. Zo staat het bestuursbureau continu in contact met onze uitvoeringsorganisatie. Op grote dossiers is het bestuur zelf nauw betrokken bij de aansturing. Bovendien rapporteert de uitvoeringsorganisatie op gezette momenten aan het bestuur en het bestuursbureau over de activiteiten. Dit gebeurt onder andere op speciaal hiervoor ingerichte periodieke overlegmomenten en door periodieke klantrapportages. Het bestuur heeft te allen tijden de bevoegdheid om specifieke keuzes te maken met betrekking tot beleid of de uitvoering hiervan, ongeacht de uitvoeringsorganisatie.

Een leefbare wereld

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Een leefbare wereld

Een positieve bijdrage aan een duurzame wereld

Een goed pensioen is volgens ons meer waard in een leefbare wereld. Wij voelen daarom de verantwoordelijkheid om met onze beleggingen een positieve bijdrage te leveren aan deze leefbare, meer duurzame wereld.

Dit doen wij enerzijds door middel van het verviervoudigen van onze portefeuille 'Beleggingen in Oplossingen' naar 20 miljard in 2020. In deze portefeuille zitten beleggingen die bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke en ecologische problemen binnen onze aandachtgebieden:

- klimaatverandering
- vervuiling en uitstoot
- waterschaarste
- voedselzekerheid
- gezondheidszorg.

Anderzijds doen wij dit door het halveren van de CO₂-uitstoot binnen de aandelenportefeuille door onze aandelen in de meeste vervuilende bedrijven te verkopen.

Beleggen in Oplossingen

PFZW wil een positieve bijdrage leveren aan een leefbare wereld. Hier zetten wij ons voor in door uw pensioengeld te beleggen in ondernemingen en projecten die oplossingen bieden voor maatschappelijke vraagstukken en een positieve impact hebben. Dit noemen we Beleggen in Oplossingen (BiO).

We beleggen in oplossingen voor klimaatverandering, waterschaarste, voedselzekerheid en gezondheidszorg. Denk aan duurzame energie, waterzuiveringssystemen en betaalbare medicijnen. Eind 2019 staat de teller op 17,3 miljard belegd in oplossingen.

Beleggen in klimaatoplossingen

In o.a.

Resultaten o.a.

Impact over 2018
staat gelijk aan¹

Totaal

**€ 8,4
miljard**

58,7 miljoen MWH aan
duurzame energie
geproduceerd

Gemiddelde elektriciteitsverbruik van 17,4
miljoen huishoudens per jaar

Nieuw

**€ 1,1
miljard**

6,7 miljoen ton
CO₂ vermeden

De vermeden CO₂-uitstoot staat gelijk aan de
gemiddelde CO₂-uitstoot van meer dan 290.000
huishoudens per jaar

Beleggen in wateroplossingen

In o.a.	Resultaten o.a.	Impact over 2018 staat gelijk aan
Totaal € 1,8 miljard	5,7 miljoen m3 water bespaard	Gemiddelde watergebruik van 120.000 Nederlanders
Nieuw € 0,6 miljard	550 miljoen m3 water behandeld	Het aantal liter gezuiverd water staat gelijk aan gemiddeld 11,8 miljard keer douchen

Beleggen in voedseloplossingen

In o.a.	Resultaten o.a.	Impact over 2018 staat gelijk aan
Totaal € 3,0 miljard	49 ton rendementsverbetering	2000 vrachtwagens gevuld met voedsel
Nieuw € 0,6 miljard		

Beleggen in gezondheidsoplossingen

In o.a.	Resultaten o.a.
Totaal € 3,0 miljard	2,5 miljoen patiënten voorzien van behandeling
Nieuw € 0,6 miljard	14,9 miljoen minder ziektedagen

1 Voor het berekenen van de impact is veel data nodig. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de jaarverslagen van ondernemingen. Dergelijke jaarverslagen worden vaak pas maanden na het einde van het verslagjaar gepubliceerd. Om deze informatie te verwerken en een volledig beeld van de impact te kunnen tonen publiceren wij onze impactberekeningen.

Beleggen in gezondheidsooplossingen: een mes dat snijdt aan twee kanten

Wij beleggen pensioengeld graag in de Nederlandse zorgsector. Dan moet er wel een goed rendement tegenover staan. Want alleen dan snijdt het mes aan twee kanten: we helpen de zorgsector zich verder te ontwikkelen én we verdienen geld voor de pensioenen.

Het vinden van goede beleggingen in de zorgsector is niet altijd eenvoudig. Toch beleggen we al jaren in concrete projecten, zoals in zorgvastgoed. En we investeren sinds 2011 in het Nederlandse beleggingsfonds Gilde Healthcare. Die investering breiden we nu uit met 30 miljoen euro.

Betere zorg, lagere kosten

Gilde Healthcare belegt direct (dus buiten de beurs om) in vernieuwende zorgondernemingen, onder andere op het gebied van medische technologie en nieuwe geneesmiddelen. Het gaat om bedrijven uit vooral Nederland, België en de Duitstalige landen. Er wordt nauw samengewerkt met de bedrijven waarin is geïnvesteerd, bijvoorbeeld door kennis over de zorgsector te delen. Voor alle bedrijven geldt dat het doel is om betere zorg tegen lagere kosten mogelijk te maken. En er moet natuurlijk een goed rendement worden behaald.

Rugklachten en slimme software

Een voorbeeld van een eerdere investering van Gilde is de Nederlandse fysiotherapieketen Fysius Rugexperts. Deze fysiotherapeuten zijn gespecialiseerd in het helpen van mensen met chronische rugklachten. Dat doen ze met succes. De afgelopen jaren groeide de keten uit tot 29 vestigingen. Fysius zorgde voor tevreden patiënten én voor een mooi rendement op het pensioengeld.

Een recente investering door Gilde is het softwarebedrijf Performance. Deze onderneming ontwikkelt software die zorgverleners en andere medewerkers van ziekenhuizen ondersteunt om slimmer en efficiënter te kunnen werken. Daardoor kan meer tijd aan zorg worden besteed.

Verskil

Met de nieuwe investering beleggen we nu in totaal € 80 miljoen in het fonds. Voor de organisaties waarin we beleggen en voor de zorgverleners die profijt hebben van innovaties die daar ontwikkeld worden, maakt dit veel verschil. Net als voor de patiënten die profiteren van betere en betaalbare zorg.

PFZW investeert in revolutionaire groene energietechnologie

We hebben een minderheidsbelang genomen in SCW Systems. Met deze kapitaalinjectie kan SCW Systems zijn technologie van 'superkritische watervergassing' opschalen. Dit is een revolutionaire, in Nederland ontwikkelde technologie, die organische rest- en afvalstromen omzet in duurzame energie.

Dit is de [eerste belegging](#) van PFZW vanuit een nieuwe private equity duurzaamheidsstrategie waarvoor ruimte is in de portefeuille. Via dit mandaat kan privaat kapitaal worden geïnvesteerd in ondernemingen die oplossingen bieden op vier thema's: klimaat, waterschaarste, voedselzekerheid en zorg. PGGM is verantwoordelijk voor de uitvoering van investeringen die actief zijn op deze thema's. SCW Systems zet (natte) organische om in groene grondstoffen voor de energie- en chemische industrie. Organische reststromen zijn bijvoorbeeld: rioolslib, agrarische biomassa, GFT, reststoffen uit de industrie en mogelijke nieuwe (aquatische) stromen. Deze conversie vindt plaats bij hoge druk en temperatuur boven het zogenaamde superkritische punt van water. Hierbij is de temperatuur minimaal 375 graden Celsius en de druk minimaal 221 bar. De output bestaat voornamelijk uit groen gas (methaan) en groene waterstof. De technologie sluit volledig aan op de

bestaande Nederlandse gasnetwerken dit heeft geen verdere aanpassingen nodig. Omdat het groene gas onder hoge druk beschikbaar komt kan het zonder verdere afzetbeperkingen worden geïnjecteerd in het hogedrukleidingnetwerk van Gasunie. Daarmee kan direct worden geleverd aan industriële grootgebruikers of worden opgeslagen voor later gebruik in de bestaande opslaginfrastructuur.

Peter Borgdorff, directeur PFZW: "Deze nieuwe technologie verdient een vaste plek in de Nederlandse energieproductie: ze laat zien dat we binnen de bestaande economie met relatief weinig ingrepen in de infrastructuur kunnen verduurzamen. Bovendien is het een veelbelovend exportproduct. PFZW financiert dit soort klimaatoplossingen graag: het draagt bij aan een goed pensioen voor onze deelnemers en aan een leefbare wereld voor huidige en toekomstige generaties."

PFZW belegt in eerste groene staatsobligatie van de Nederlandse overheid

PFZW heeft € 82,5 miljoen belegd in de eerste groene staatsobligatie van de Nederlandse overheid. Hiermee wordt Nederlands pensioenkapitaal direct geïnvesteerd in de verduurzaming van ons land.

Met de uitgifte van de eerste AAA-groene staatsobligatie ter wereld heeft de Nederlandse overheid in totaal € 6 miljard opgehaald voor lopende en toekomstige duurzaamheidsprogramma's. We kwalificeren dit als een 'belegging in oplossingen', waarbij marktconform financieel rendement wordt gecombineerd met meetbare positieve impact op de omgeving. De green bond financiert twee van de impact-thema's die we hebben benoemd: klimaat en water. Een kwart van het opgehaalde kapitaal wordt ingezet ter financiering van het Deltafonds, waarmee onder meer kustversterking wordt gerealiseerd. De rest is voor projecten ten behoeve van hernieuwbare energieproductie, het energie-efficiënter maken van gebouwen en het verbeteren van railverbindingen.

Jan Willem van Oostveen, manager Beleggingen van PFZW: 'Deelnemers van PFZW verwachten niet alleen een goed pensioen maar ook dat hun premiegeld bijdraagt aan een leefbaar Nederland. Deze groene staatsobligatie biedt een instrument om het renterisico af te dekken van onze lange termijnverplichtingen, waarbij het rendement in lijn ligt met een gewone staatsobligatie. Bovendien dragen we met de overheidsrapportages over de impact bij aan duidelijk maken aan deelnemers hoe met hun kapitaal de leefbaarheid wordt bevorderd.'

Onze impact

Naast de financiële bijdrage aan oplossingen (euro's belegd vermogen) berekenen we de maatschappelijke impact van onze beleggingen. We willen weten wat de tastbare impact van onze beleggingen is.

Met onze Beleggingen in Oplossingen zoeken wij specifiek naar beleggingen die een substantiële en meetbare bijdrage leveren aan de maatschappij. Echter, onze primaire taak is om te zorgen voor een goed pensioen en dus voor een goed rendement tegen een acceptabel risico. Beleggingen in Oplossingen dienen daarom voldoende bij te dragen in rendement én in impact.

Het vinden van een Belegging in Oplossingen

In de wereld om ons heen zijn er maatschappelijke uitdagingen die vragen om financiering, zoals de energietransitie. Wij leveren hier actief een bijdrage aan door onze uitvoeringsorganisatie de opdracht te geven op zoek te gaan naar beleggingen die hierin een rol kunnen spelen. Maar ondanks het feit dat grote investeringen noodzakelijk zijn, blijkt het nog een uitdaging die te vinden. Zo zijn sommige innovaties nog te risicovol om er in te investeren. Maar als we beleggingskansen tegenkomen die wel voldoen aan onze criteria, dan willen we hier graag in investeren.

Het meten van impact

Naast het financiële rendement berekenen we de impact van deze beleggingen. Ook geven we aan hoe de Beleggingen in Oplossingen hebben bijgedragen aan de door ons geselecteerde thema's:

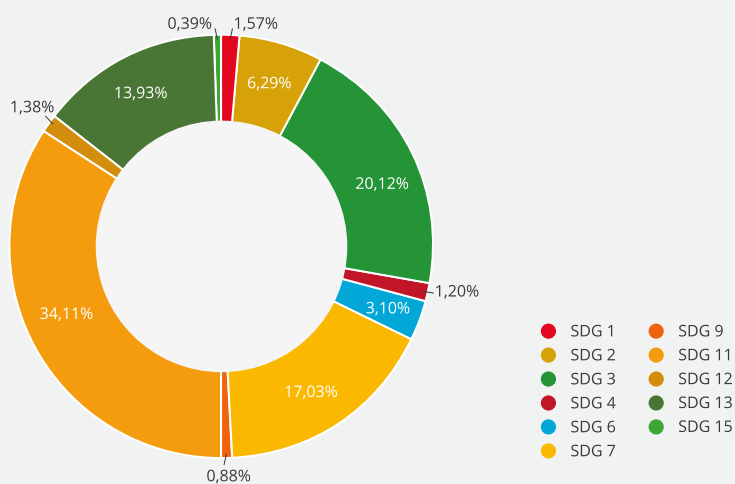
- klimaatverandering
- vervuiling en uitstoot
- waterschaarste
- voedselzekerheid
- gezondheidszorg.

Hoewel het meten van de impact moeilijk is, houden we hier wel aan vast. We vinden het namelijk belangrijk om de resultaten en daarmee het belang van impactbeleggen aan te kunnen tonen. We worden er ook steeds beter in. Van steeds meer Beleggingen in Oplossingen is (een deel van) de positieve impact gemeten. In 2020 willen wij deze ontwikkeling voortzetten.

Zie [Totaaloverzicht Beleggen in Oplossingen](#) voor een overzicht van de impact die is berekend over 2018.

Onze bijdrage aan de werelddoelen: Sustainable development Investments

In 2019 hebben we in kaart gebracht hoe het pensioengeld van onze deelnemers bijdraagt aan de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN, de Sustainable Development Goals (SDG's). Eind 2018 hadden we 18% van het totaal belegde vermogen belegd in projecten die bijdragen aan duurzame ontwikkeling. We noemen deze beleggingen SDI: Sustainable Development Investments.

SDG	Voorbeeld	Beschrijving
	Progression (Global Microfinance Equity Fund)	Het fonds heeft belegd in microfinanciering en sociale huisvesting in ontwikkelingslanden.
	Zoetis	Zoetis produceert geneesmiddelen voor diergezondheid en vaccins die landbouwhuisdieren gezond houden. De producten dragen bij aan SDG 2 door de productiviteit van dieren te waarborgen.
	Sanofi	Sanofi produceert geneesmiddelen. Een deel van de producten richt zich op prioritaire ziekten van de WHO, zoals longontsteking, difterie, cholera, tuberculose en influenza. Andere medicijnen zijn onder andere gericht op hart- en vaatziekten, diabetes, kanker, epilepsie.
	Pearson	Pearson biedt producten en diensten voor onderwijs en beoordeling van leerlingen, waaronder digitale onderwijs- en leermiddelen. Daarnaast bevordert het Pearson Affordable Learning Fund betaalbaar onderwijs voor gezinnen met een laag inkomen en gemarginaliseerde gezinnen in opkomende en ontwikkelde economieën.
	Anglian Water	Anglian Water levert waterrecyclingdiensten aan meer dan 6 miljoen huishoudens en bedrijven. Naast afvalwaterzuivering heeft het bedrijf in 7.500 panden in het centrum van Norwich slimme meters geplaatst.
	EDF Renewables	EDF Renewables investeert in een portefeuille van drie windparken en twee zonnecrachtcentrales, met een totale productiecapaciteit van 934 MW.
	ComfortDelGro	ComfortDelGro exploiteert openbaarvervoerdiensten in meerdere landen. Daarnaast biedt het bedrijf gespecialiseerde engineerings- en onderhoudsdiensten aan voertuigen voor personenvervoer.

CBRE Dutch Office Fund

CBRE Dutch Office Fund staat in het topkwintiel van GRESB. De ambitie van het fonds is om pionier en initiatiefnemer te zijn in het creëren van een duurzame samenleving door zijn huurders een gezonde en levendige omgeving te bieden. In overeenstemming met deze ambitie is het algemene doel dat tegen 2035 de netto CO2-uitstoot wetenschappelijk bewezen teruggebracht is naar nul.

Pennon Group

Pennon Group is een van de grootste afvalverwerkers in het Verenigd Koninkrijk. Het bedrijf zamelt jaarlijks naar schatting 7 miljoen ton afval in. Dochteronderneming Viridor heeft een duidelijke focus op het omzetten van afval in grondstoffen of energie.

Catastrophe bonds

Catastrofeobligaties verhogen de veerkracht en versterken het aanpassingsvermogen aan natuurrampen en dragen op die manier bij aan SDG 13.

Conservation Forestry

Conservation Forestry koopt bosgrond aan en is gericht op de commerciële productie van hout. 85% van het hout is FSC-gecertificeerd. 100% van het land is geclassificeerd als High Conservation Value Forests.

De thema's waarvoor we sinds 2014 beleggen in oplossingen komen overeen met vijf van de zeventien ontwikkelingsdoelen. Beleggingen in Oplossingen vormen daarmee een onderdeel van onze SDI's. Waarom kijken we naast BiO's dan nu ook naar SDI's? We willen weten hoe we bijdragen aan de overige SDG's. Bovendien wordt de mate van 'SDG alignment' van de portefeuille hiermee beter vergelijkbaar met die van andere financiële instellingen.

Dit is niet het enige verschil. Bij BiO-beleggingen meten we allereerst de impact die het bedrijf of project genereert, ofwel: hoeveel hernieuwbare energie is gegenereerd, hoeveel mensen zijn geholpen aan medicijnen, et cetera. Bij SDI doen we dat niet. Hier kijken we alleen of de belegging in lijn is met de SDG's. Daarnaast is bij SDI de thema-invulling breder dan bij BiO: zo kijken we binnen het BiO-thema gezondheidszorg alleen naar de twintig meest dodelijke ziekten, terwijl we bij SDI de behandeling van veel meer ziekten zien als bijdrage aan het ontwikkelingsdoel over gezondheid.

Vanaf 2020 gaan we ons nog ambitieuzer richten op de SDG's. Door middel van impactbeleggingen willen wij dat onze beleggingen bijdragen het bereiken van de SDG's. We werken hiervoor aan een nieuw plan. Hierbij richten wij ons in het bijzonder op zeven focus SDG's. Deze doelstelling vervangt na 2020 onze doelstelling op het gebied van de BiO's. Met deze focus op de SDG's benutten we de sturende kracht van geld om de wereld een beetje beter te maken.

Minder CO₂ de lucht in

Een belangrijke oorzaak van klimaatverandering is de uitstoot van CO₂. PFZW wil dat in 2020 de CO₂-uitstoot van bedrijven waar wij in beleggen de helft minder is. Daarom verkopen we sinds 2016 de aandelen van de meest vervuilende bedrijven in de meest vervuilende sectoren.

Sommige sectoren produceren veel CO₂, zoals de mijnbouw en elektriciteitsbedrijven. In die sectoren verkleinen we onze beleggingen in de meest vervuilende bedrijven. Tegelijkertijd gaan we het gesprek met deze bedrijven aan om ze te stimuleren schoner te produceren. Met het verkleinen van de voetafdruk proberen we ondernemingen te stimuleren tot de transitie naar een circulaire economie. Tegelijkertijd nemen we onze eigen verantwoordelijkheid door een tastbare verkleining van de voetafdruk van onze eigen portefeuille.

Een belangrijke oorzaak van klimaatverandering is de uitstoot van CO₂. Wij hadden ons als doel gesteld dat in 2020 de CO₂-uitstoot van bedrijven waar wij in beleggen de helft minder is dan bij de 0-meting. Dit is één van de doelstellingen die is opgenomen in ons [Beleggingsbeleid 2020](#) (Beleidsinitiatief 6: Halveer de negatieve voetafdruk van de portefeuille).

Invloed gebruiken

Sinds 2016 verkopen we daarom aandelen van de meest vervuilende bedrijven in de meest vervuilende sectoren, zoals energiebedrijven en olieproducenten. Ook gaan we met deze bedrijven in gesprek. We vragen ze om minder CO₂ uit te stoten en sporen ze aan om over te stappen naar schone energie. Fossiele brandstoffen zijn op dit moment nog nodig voor economische ontwikkeling en we kunnen nog niet zonder deze brandstoffen, denk aan benzine voor uw auto. Wel zien we de noodzaak van een overstap naar duurzame bronnen van energie. We gebruiken onze invloed waar mogelijk om die transitie te realiseren.

Onze CO₂-voetafdruk is sinds de nulmeting verlaagd van 339 ton CO₂ (per miljoen dollar bedrijfsomzet) tot 203 ton eind 2019. Dit is een daling van ruim 40% in vier jaar tijd. De doelstelling van 50% is over deze periode dus niet volledig gehaald. Dit is voornamelijk een gevolg van het feit dat veel bedrijven en zelfs hele sectoren geleidelijk aan CO₂-intensiever worden. Tegen dergelijke 'tegenwind' was de ontworpen methodiek niet bestand. Niettemin zijn wij trots op de resultaten. Toen wij hiermee begonnen was het nog grotendeels onontgonnen terrein. Een CO₂-reductie van 40% van de totale aandelenportefeuille in vier jaar tijd is daarmee al een mooi resultaat. We willen de behaalde reductie uiteraard behouden en gedurende 2020 willen we bovendien in kaart brengen welke vervolgstappen er voor de toekomst mogelijk zijn.

De vervuiler betaald

In 2019 is onze uitvoeringsorganisatie PGGM door de Tweede Kamer uitgenodigd om te komen praten over financiële duurzaamheid. De Tweede Kamer wilde graag met experts in discussie over de vraag hoe financiële instellingen kunnen bijdragen aan een meer duurzame economie.

Eloy Lindeijer, Chief Investment Officer van PGGM, sprak namens PFZW met de Tweede Kamerleden. Hij gaf aan dat PGGM en PFZW graag een belangrijke bijdrage leveren aan een duurzame economie en de strijd tegen klimaatverandering. Maar, zei hij, we kunnen dat niet alleen. We hebben daar de overheid bij nodig. Wij pleiten voor wettelijke regels die de vervuiler laten betalen, veel meer dan nu het geval is. Want als er een eerlijke prijs voor vervuiling komt en de uitstoot van broeikasgassen hierdoor een stuk duurder wordt voor bedrijven, pas dan zullen zij snel schoner gaan produceren. Op deze manier kunnen grote stappen worden gezet in de strijd tegen klimaatverandering. En bovendien ontstaan er vervolgens betere mogelijkheden voor pensioenfondsen en andere beleggers om te investeren in de omwenteling naar een fossielvrije economie. We hopen daarom dus ook op actie vanuit de overheid.

Wij stellen grenzen

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Wij stellen grenzen

Vanuit de identiteit en normen en waarden van PFZW zijn er duidelijke grenzen aan de beleggingen. Dit is geen kwestie van een rendement-risico-afweging, maar een harde ondergrens. Dit gebeurt door het niet beleggen in ondernemingen en staatsobligaties van landen die niet passen bij de identiteit en de normen en waarden van PFZW. Daarnaast beleggen we niet in controversiële wapens (wettelijk en overig), tabak en staatsobligaties van landen die onderworpen zijn aan sancties van de VN veiligheidsraad en/of de Europese Unie.

Totaal: 114 ondernemingen en staatsobligaties van **13** landen

[Lees hier in welke ondernemingen we niet beleggen](#)

[Lees hier welke staatsobligaties we uitsluiten](#)

Schone handen of invloed?

Wij willen met onze beleggingen allereerst een goed pensioen voor u verdienen. Tegelijkertijd proberen we bij te dragen aan een betere wereld. Want van uw pensioen geniet u meer in een wereld die schoon, veilig en rechtvaardig is. Toch beleggen we nog ongeveer twee procent van uw pensioengeld in fossiele brandstoffen zoals olie en gas. Waarom sluiten we deze bedrijven niet uit?

Over die vraag ging directeur van PFZW, Peter Borgdorff, op uitnodiging van FNV Zorg en Welzijn (die ook in ons bestuur vertegenwoordigd is) het debat aan met FNV en de stichting FossielVrij NL. FossielVrij probeert met acties en campagnes pensioenfondsen te bewegen te stoppen met investeringen in fossiele brandstoffen. We hebben ze al eerder op bezoek gehad. Nu vond het gesprek - met een kritisch publiek - plaats in cultureel centrum [De Tolhuistuin](#).

De energiesector veranderen

De stichting FossielVrij wil dat we al onze beleggingen in fossiele brandstoffen van de hand doen. Net als FossielVrij streven wij naar een duurzame wereld, waar steeds minder plaats is voor fossiele brandstoffen. Maar wij kiezen voor een andere weg daarnaartoe.

We willen met onze beleggingen een positieve invloed uitoefenen op de verandering van de energiesector. Door in de meest energie-efficiënte olie- en gasbedrijven te beleggen bijvoorbeeld. En door deze bedrijven vervolgens aan te sporen tot een meer duurzaam beleid. Zo houden we onze handen misschien niet brandschoon, maar met onze invloed kunnen we wél meer bijdragen aan een schonere wereld en een beter klimaat dan wanneer we simpelweg zouden weglopen van een bepaalde onderneming.

Beleggen in oplossingen in de energiesector

We kiezen in onze aanpak ook nog voor een tweede weg: het beleggen in oplossingen. Daarbij investeren we gericht in bedrijven die duurzame oplossingen ontwikkelen. Dat kan gaan om bijvoorbeeld zon- en windenergie, maar ook om geheel nieuwe energietechnieken. Inmiddels investeren we in duurzame klimaatoplossingen al bijna twee maal zo veel geld als in fossiele brandstoffen. Nu al produceren onze projecten duurzame energie die genoeg is voor 17,4 miljoen huishoudens. Dat is bijna drie keer zoveel huishoudens dan alle huishoudens in Nederland.

In 2019 maakten we samen met onze uitvoeringsorganisatie [bekend te gaan investeren](#) in het Nederlandse bedrijf SCW Systems. Dit bedrijf ontwikkelt een geheel nieuwe revolutionaire manier om gas te maken uit bio-afval, veel sneller, efficiënter en goedkoper dan tot nu toe voor mogelijk werd gehouden. En het mooie is: het gas kan gewoon aan het bestaande Nederlandse aardgasnet geleverd worden. Wij geloven dan ook dat deze nieuwe technologie een vaste plek verdient in de Nederlandse energieproductie. Dat betekent dat het bedrijf sterk kan gaan groeien. Meer Nederlandse duurzame energie dus, én een mooi nieuw Nederlands exportproduct. Het rendement dat die groei oplevert, gaat naar uw pensioen.

Andere route

Over het uiteindelijke doel zijn Fossielvrij en wij het eens: een fossielvrije economie. Maar de route daarheen die we kiezen, is een andere dan volledig schone handen houden. Want als je de wereld echt wil verbouwen, dan lukt dat niet zonder je handen af en toe een beetje vies te maken. Wij willen bedrijven stimuleren om te veranderen. Dat doen we bijvoorbeeld door per sector onze aandelen in de meest CO₂-intensieve bedrijven te verkopen en dat geld te steken in bedrijven die veel efficiënter met hun CO₂-uitstoot omgaan. Zo belonen we goed gedrag.

Tegelijkertijd straffen we slecht gedrag. De afgelopen vijf jaar hebben we afscheid genomen van de meest vervuilende bedrijven in onze portefeuille. Een kwart daarvan waren bedrijven in de energiesector. Dit is één van de manieren waarop we onze invloed als aandeelhouder inzetten om verandering te stimuleren. Een andere weg dan Fossielvrij kiest, maar met hetzelfde doel.

ESG screening en niet-insluiten

Met het aanscherpen van ons beleid voor verantwoord beleggen willen we steeds meer de nadruk leggen op het nemen van verantwoordelijkheid voor de ondernemingen waarin we beleggen. Ondernemingen die opvallend slecht presteren op het gebied van duurzaamheid passen daar niet bij. Denk hierbij bijvoorbeeld aan kwesties als milieudelicten, corruptiezaken of andere vormen van negatieve impact. Door deze bedrijven niet op te nemen in de beleggingsindex van PGGM willen wij deze ondernemingen aansporen hun gedrag te verbeteren. Wij noemen dit: niet-insluiten. We hopen hiermee een verdere verduurzaming van de bedrijfsvoering te stimuleren. Momenteel werken we aan een aanpak voor het niet-insluiten van bedrijven op basis van objectieve maatstaven, zoals de UN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationals en de UN Guiding Principles for Business and Human Rights. Dit helpt ons om vast te stellen of een onderneming voldoet aan onze (minimum)eisen. Bedrijven die hier negatief uitkomen gaan wij uit de index halen.

Onze verantwoordelijkheid nemen

Wij nemen onze verantwoordelijkheid. Dit doen wij door ons eigen huis op orde te hebben en door betrokken aandeelhouders te zijn. Zo staat fiscaal integer handelen bij ons altijd voorop. Daarnaast geloven we dat we verbeteringen op het gebied van milieu, mensenrechten en goed ondernemingsbestuur kunnen bewerkstelligen bij bedrijven, door onze wereldwijde invloed als aandeelhouder actief in zetten. Zo dragen we bij aan de kwaliteit, duurzaamheid en continuïteit van deze ondernemingen. Dit doen we vanuit de visie dat dit uiteindelijk bijdraagt aan een beter financieel en maatschappelijk rendement en daarmee een beter pensioen voor u.

In gesprek met bedrijven

Wij spreken bedrijven aan op hun beleid en activiteiten als ze in onze ogen onvoldoende rekening houden met milieu en maatschappij. Via deze dialoog willen wij verbeteringen teweeg brengen zoals een verminderde uitstoot van broeikasgassen. Hierbij twee voorbeelden.

In gesprek met Novartis

Een mooi voorbeeld van een onderneming die veel goede dingen doet om de toegang tot gezondheidszorg te kunnen verbeteren en tegelijkertijd vaak onder vuur ligt is de Zwitserse farmaceut Novartis. Deze onderneming scoort al jarenlang heel goed op de zogeheten Access to Medicines Index een ranglijst waarin ondernemingen worden beoordeeld op onder andere hun beleid en strategie om de toegang tot medicijnen in ontwikkelingslanden te verbeteren. Ondanks een aantal mooie maatschappelijke projecten komt Novartis in negatieve zin veel in het nieuws. Dat heeft te maken de prijs van bepaalde medicijnen, zoals Zolgensma, een baanbrekend en extreem effectief, maar zeer kostbaar, medicijn tegen Spinale Musculaire Atrofie (SMA)). Ook spelen er vermeende omkopingsschandalen, zoals die van Griekse politici in 2018. Wij zien en erkennen deze sterke tegenstrijdigheid en leggen in onze gesprekken met Novartis deze problemen dan ook op tafel met als doel aan te sturen op verbeteringen.

In gesprek met Vale

Een voorbeeld van een bedrijf waarin wij beleggen en dat in 2019 uitgebreid in het nieuws was is Vale. Vale is een mijnbouwbedrijf dat voornamelijk in Brazilië actief is. In januari 2019 is er een breuk ontstaan in een stuwdam van het bedrijf nabij de Braziliaanse plaats Brumandinho. Het gevolg was een modderstroom waarbij 256 mensen zijn omgekomen en 14 mensen nog steeds vermist worden. In 2015 vond er eveneens een incident plaats bij een stuwdam in Mariana, ook in Brazilië, waarbij Vale betrokken was, waarbij 19 mensen zijn omgekomen. In oktober 2019 is onze uitvoerder in gesprek gegaan met een delegatie uit Brazilië, waaronder slachtoffers van de ramp in Brumandinho.

Als aandeelhouder van Vale voelen én nemen wij de verantwoordelijkheid om Vale aan te spreken op haar beleid en gedrag. Dat doet onze uitvoeringsorganisatie PGGM onder andere door gesprekken met Vale te voeren en door samen te werken met andere internationale beleggers met als doel de veroorzaakte schade te herstellen en de slachtoffers te compenseren. Ook steunen ze een initiatief dat zich richt op het verbeteren van de mijnbouwsector wereldwijd.

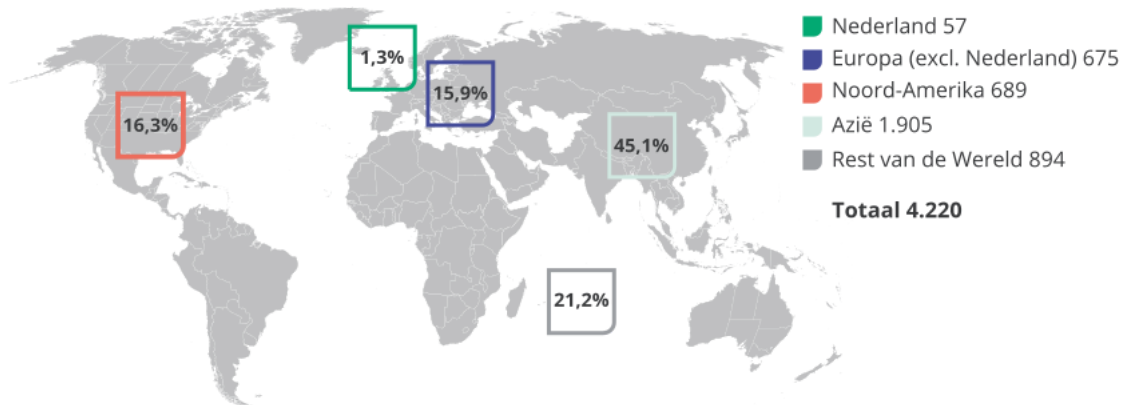
Dialogoog gevoerd met 118 ondernemingen en 5 marktpartijen

- **18** resultaten bij ondernemingen
 - **0** resultaten bij marktpartijen
-

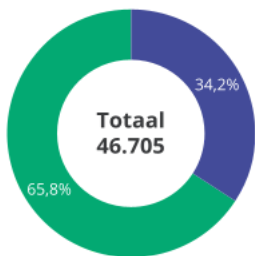
Onze stem laten horen

We willen dat bedrijven waarin we beleggen hun medewerkers goed behandelen en rekening houden met zaken als het milieu en de maatschappij. Per jaar brengen we op meer dan 3000 aandeelhoudersvergaderingen onze stem uit. Een overzicht van onze stemactiviteiten.

Verdeling van aandeelhoudersvergaderingen (naar regio in 2019)

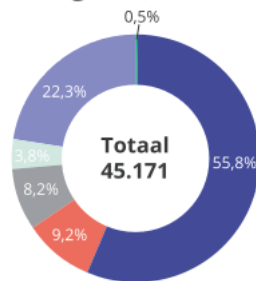

Verdeling stemgedrag naar vergaderpunten in 2019

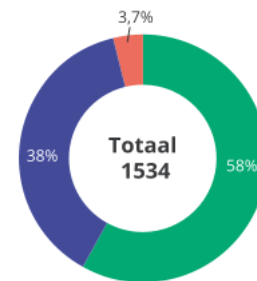
- Vergaderpunten gestemd conform managementaanbeveling 30.729
- Vergaderpunten gestemd tegen managementaanbeveling 15.976

Verdeling managementvoorstellen 2019 (per categorie)

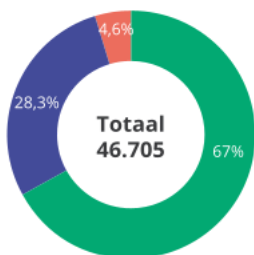
- Beschermingsconstructie 258
- Bestuurdersbenoemingen 25.210
- Kapitaaluitbreiding 4.152
- Beloningen 3.706
- Fusies en overnames 1.757
- Overig 10.086

Totaal aantal vergaderpunten

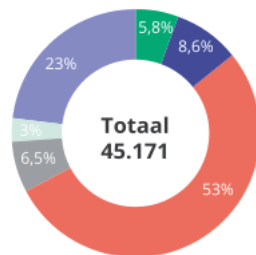
- Aandeelhoudersvoorstellen voor gestemd 891
- Aandeelhoudersvoorstellen tegen gestemd 585
- Aandeelhoudersvoorstellen onthouden van stemming 58

Verdeling steminstructies 2019

- Voor 31.310
- Tegen 13.221
- Onthouden 2.174

Verdeling aandeelhoudersvoorstellen 2019 (per categorie)

- Beloningen 89
- Corporate governance 132
- Bestuurdersbenoemingen 811
- Gezondheid en milieu 100
- Sociale omstandigheden 45
- Overig 357

IMVB engagement

Op 20 december 2018 hebben wij, samen met 69 andere pensioenfondsen, het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB-)convenant ondertekend. In 2019 werden wij door onze uitvoeringsorganisatie PGGM bijgestaan bij de implementatie van het IMVB-convenant.

PGGM heeft in kaart gebracht in welke mate wij aan het convenant voldeden en waar nog verbeterpotentieel is. Ook zijn er verschillende projecten gestart om ervoor te zorgen dat we aan alle eisen van het IMVB-convenant voldoen, waaronder:

- een screeningsmethodiek voor de beursgenoteerde aandelenportefeuille op basis van de OESO-richtlijnen en de UNGP's
- een nieuw onderzoek naar de voorkeuren met betrekking tot verantwoord beleggen onder de onze deelnemers
- het ontwikkelen van ESG-beleid op thematische aandachtsgebieden.

Ondersteund door PGGM hebben wij de nulmeting voor het IMVB-convenant ingevuld. Als onderdeel van de implementatie van het convenant, openen wij in 2020 de dialoog met onze verschillende stakeholders. Dit zal onder andere plaatsvinden tijdens een speciaal hiervoor georganiseerde bijeenkomst.

Actieve bijdrage

Daarnaast hebben we een actieve bijdrage geleverd aan de samenwerking binnen het convenant. Zo heeft PGGM de rapporteursrol vervuld binnen de werkgroep Instrumentarium van het IMVB-convenant. Het Instrumentarium bestaat uit voorbeeldteksten die pensioenfondsen kunnen overnemen in beleid, contracten met externe dienstverleners, monitoring en rapportage. In december 2019 is het Instrumentarium gepubliceerd. Ook participeert onze uitvoeringsorganisatie actief in het zogenaamde 'diepe spoor' van het IMVB-convenant. Daarin werken pensioenfondsen samen met maatschappelijke organisaties, vakbonden en de overheid aan concrete engagementcasussen. In 2019 is de eerste engagementcasus van start gegaan met een mijnbouwbedrijf. Binnen de palmoliesector is een tweede casus geselecteerd.

Samenwerking tegen klimaatverandering

Het in juli 2019 gesloten concept klimaatakkoord moet ervoor zorgen dat we in Nederland de komende decennia de stap maken naar een duurzame en fossielvrije energievoorziening. De financiële sector was de eerste bedrijfstak die zijn handtekening onder het akkoord zette. Ook PFZW tekende mee.

In aanwezigheid van minister Wopke Hoekstra van Financiën ondertekenden vijftig pensioenfondsen, banken, verzekeraars en vermogensbeheerders het klimaatakkoord. Daarmee verplichten al deze partijen zich vanaf 2020 te rapporteren over de klimaatimpact van hun financieringen en beleggingen. Daarnaast zullen alle partijen uiterlijk in 2022 een actieplan klaar hebben, dat moet bijdragen aan een vermindering van de uitstoot van CO₂.

Een goed pensioen in een betere wereld

Waarom zijn we als pensioenfonds bezig met het klimaat? Omdat we ervan overtuigd zijn dat een goed pensioen meer waard is in een wereld waarin het goed toeven is. Een leefbaar klimaat is daarvoor misschien wel het allerbelangrijkste. Bovendien realiseren we ons dat een snel opwarmend klimaat niet alleen risico's voor ons welzijn met zich meebrengt, maar ook financiële risico's. Ontwrichtende klimaatverandering kan immers grote economische gevolgen hebben. Waterschaarste of juist erosieveroorzakende stortregens, bosbranden, extreme hittegolven, zeespiegelstijging en mislukte oogsten; het zijn humanitaire én economische rampen. Aandacht voor klimaat past daarom bij ons als langetermijnpensioenbelegger.

Wat doen we al?

PFZW ondersteunt het klimaatakkoord van harte. In feite zijn we zelfs al een hele tijd actief bezig met de afspraken die in het akkoord zijn gemaakt. Zo tekenden we vijf jaar geleden de *Montreal Carbon Pledge* en berekenen we sinds een aantal jaren de *CO₂-voetafdruk van onze aandelenportefeuille*. Sinds 2016 werken we bovendien actief aan het omlaag brengen van die CO₂-voetafdruk. Dat doen we onder meer door onze beleggingen in de op dit gebied slechtst presterende bedrijven per sector af te bouwen. Het doel is onze CO₂-voetafdruk in 2020 gehalveerd te hebben ten opzichte van 2016. We hebben op weg naar dat doel al belangrijke stappen gezet, maar *we zijn er nog niet*. Het in 2019 door ons ondertekende klimaatakkoord is een extra stimulans om er een tandje bij te zetten.

Juridische procedures

Om beleggingsverliezen te verhalen en om goed ondernemingsgedrag af te dwingen, voert onze uitvoeringsorganisatie namens ons juridische procedures als dat nodig is. Het belangrijkste doel is om zoveel mogelijk terug te halen van een geleden verlies op een belegging. Dit hebben we in 2019 bijvoorbeeld gedaan bij Danske Bank.

In 2019 heeft PGGM zich namens PFZW aangesloten bij een collectieve procedure tegen Danske Bank, een internationaal opererende grootbank in Denemarken. Danske bank is verwickeld geraakt in een schandaal rondom omvangrijke witwaspraktijken. Danske Bank is door deze witwaspraktijken sinds 2016 onderwerp van verschillende strafrechtelijke onderzoeken. Nadat de informatie over deze onderzoeken bij de aandeelhouders bekend werd, is de beurswaarde van Danske Bank met tientallen miljarden euro's afgenomen. Wij hebben wij hierdoor als investeerders schade geleden en deze schade proberen wij nu op hen te verhalen.

Rendement

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Rendement

We werken bij PFZW iedere dag aan een zo goed mogelijk pensioen voor iedereen die werkt of heeft gewerkt in de sector zorg en welzijn. Voor een goed pensioen is het rendement dat we behalen met onze beleggingen broodnodig. Bij al onze investeringen staat daarom één ding voorop: een goed rendement tegen een verantwoord risico. Hierbij kijken we ook naar zogenaamde 'ESG-risico's'. ESG staat voor Environment (milieu), Social (maatschappij) en Governance (bestuur). Als wij een beslissing maken over een belegging, dan spelen deze factoren een rol. Deze zogenaamde ESG-factoren kunnen namelijk de waarde van de belegging beïnvloeden. Zo hebben we dit jaar klimaatrisico's zoals overstromingen en extreem weer in kaart gebracht.

Klimaatrisico's vastgoed

PFZW beschouwt klimaatverandering als een financieel risico. Denk hierbij niet alleen aan de fysieke risico's zoals overstromingen van gebouwen, maar ook aan risico's die gepaard gaan met de transitie naar een duurzame economie, zoals strenge regels en wetgeving rondom de energiezuinigheid van gebouwen. Wij hebben daarom het fysieke risico van klimaatverandering in kaart gebracht voor al onze vastgoedbeleggingen.

In 2019 heeft onze uitvoeringsorganisatie intensief samengewerkt met één van de grootste herverzekeraars, Munich Re. Deze partij heeft al tientallen jaren ervaring met het in kaart brengen van de risico's van klimaatverandering. Naast een gezamenlijke analyse van de fysieke risico's van klimaatverandering, zijn zij een project gestart om ook de risico's van de overgang naar een duurzame economie beter in beeld te kunnen brengen. Dit houdt bijvoorbeeld in dat alle panden wereldwijd onder de loep worden genomen om te kunnen bepalen of deze in de komende jaren aan de regelgeving rondom CO₂-uitstoot blijven voldoen. Zo zijn zij beter voorbereid op de toekomst en lopen wij minder risico.

Het effect van duurzaam beleggen op rendement

Bij verantwoord beleggen komt vaak de vraag op of dit ten koste gaat van het rendement. Er zijn inmiddels vele studies die uitwijzen dat het rendement hetzelfde blijft of dat er zelfs een hoger rendement mee kan worden behaald.

Wij zijn ervan overtuigd dat duurzaamheid invloed heeft op rendement en het risico van onze beleggingen. Wij hebben onze uitvoeringsorganisatie daarom de opdracht gegeven om de ESG-factoren die daadwerkelijk impact hebben op rendement en het risico systematisch mee te wegen in de beleggingsbeslissingen. Onze cijfers laten zien dat de instrumenten die wij inzetten, namelijk uitsluiten, niet-insluiten en CO₂ reductie, geen significant effect hebben op de portefeuille.

Cijfers CO₂ en uitsluitingen /niet-insluitingen

2019	Totaal effect uitsluitingen en CO ₂ (procentpunten)
CO ₂	0,163
Wapens (op basis van eigen beleid)	0,004
Wapens (wettelijk)	-0,039
Tabak	0,089
Engagement-gerelateerd	0,005
Anders ¹	-0,095
Totaal	0,127

¹ Doordat we bepaalde beleggingen overwegen, uitsluiten of niet-insluiten ontstaat er elders in de portefeuille ook verschil in de wegingen van de beleggingen. De impact hiervan is opgenomen in de categorie 'Anders'.